

АУДИТТИН ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТЫ 570 (КАЙРА КАРАЛГАН)

Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү

(2016-ЖЫЛДЫН 15-ДЕКАБРЫНДА ЖЕ УШУЛ КҮНДӨН КИЙИН АЯКТАГАН МЕЗГИЛДЕР
ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТТУУЛУКТУН АУДИТИНЕ КАРАТА КҮЧҮНӨ КИРЕТ)

МАЗМУНУ

	Пункт
Киришүү	
Ушул стандартты колдонуу чөйрөсү	1
Бухгалтердик эсептеги ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принциби..	2
Ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүн баалоо үчүн жоопкерчилик	3–7
Күчүнө кирүү күнү	8
Максаттары	9
Талаптар	
Тобокелдиктерди баалоо жол-жоболору жана коштоочу аракеттер.	10–11
Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоону карап чыгуу.....	12–14
Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоонун чегинен чыккан мезгили	15
Белгилүү бир окуяларды же шарттарды аныктоодо жүргүзүлүүчү кошумча аудитордук жол-жоболор	16
Аудитордун тыянактары	17–20
Аудитордук корутунду үчүн кесепеттер.....	21–24
Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү адамдар менен маалыматтык өз ара аракеттенүү	25
Финансылык отчеттуулукту бекитүүдөгү олуттуу кечиктирүү	26
Пайдалануу үчүн колдонмо жана башка түшүндүрмө материалдар	
Ушул стандартты колдонуу чөйрөсү	A1
Бухгалтердик эсептеги ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принциби .	A2
Тобокелдиктерди баалоо жол-жоболору жана коштоочу аракеттер.	A3–A7

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоону карап чыгуу.....	A8–A13
Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоонун чегинен чыккан мезгили	A14–A15
Белгилүү бир окуяларды же шарттарды аныктоодо жүргүзүлүүчү кошумча аудитордук жол-жоболор	A16–A20
Аудитордун тыянактары	A21–A25
Аудитордук корутунду үчүн кесепеттер.....	A26–A35
Тиркеме. Ишмердиктин үзгүлтүксүздүгү маселелерине көңүл бурула турган аудитордук корутундулардын мисалдары	

Аудиттин эл аралык стандарты (АЭС) 570 (кайра каралган) *«Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү»* АЭС 200 *«Көз карандысыз аудитордун негизги максаттары жана Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитти жүргүзүү»* менен биргеликте каралышы керек.

Киришүү**Ушул стандартты колдонуу чөйрөсү**

1. Ушул Аудиттин эл аралык стандарты (АЭС) ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү маселеси менен байланышкан финансылык отчеттуулуктун аудитинин жүрүшүндө аудитордун жоопкерчилигин жана аудитордук корутунду үчүн тийиштүү кесепеттерин аныктайт (А1-пунктун караңыз).

Бухгалтердик эсептеги ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принциби

2. Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибинин негизинде бухгалтердик эсеп жүргүзүүдө финансылык отчеттуулук ишкана ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз жүргүзөт жана жакынкы келечекте ишин уланта берет деген шартта түзүлөт. Жалпы багыттагы финансылык отчеттуулук, жетекчилик ишкананы жоюуга, ишин токтотууга ниеттенгенден, же жоюу же токтотуудан башка мүмкүн болгон альтернатива болбогондон башка учурларда, бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин колдонуу менен түзүлөт. Атайын багыттагы финансылык отчеттуулук бухгалтердик эсепте колдонулган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин колдонгон финансылык отчеттуулуктун концепциясын колдонуу менен же аны колдонбостон түзүлүшү мүмкүн (мисалы, кээ бир юрисдикцияларда бухгалтердик эсепте колдонулган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принциби салыктык эсептин маалыматтарынын негизинде түзүлүүчү финансылык отчеттуулуктун айрым түрлөрүнө тиешеси жок). Эгерде бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин колдонуу ылайыктуу болсо, активдер жана милдеттенмелер ишкана өзүнүн активдерин сатууга жана демейки ишмердүүлүктүн жүрүшүндө өз милдеттенмелерин аткарууга жөндөмдүү экендигинин негизинде чагылдырылат. (А2-пунктун караңыз).

Ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүн баалоо үчүн жоопкерчилик

3. Кээ бир финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясы ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө конкреттүү баа берүү боюнча жетекчиликке ачык талаптарды, ошондой эле ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү тууралуу божомолдорго байланыштуу карала турган маселелерге жана ачып көрсөтүлө турган маалыматка карата стандарттык талаптарды камтыйт. Мисалы, Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандартына (IAS) ылайык, жетекчилик ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө баа берүүсү талап кылынат. ¹ Ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз

¹ ФОЭС (IAS) «Финансылык отчеттуулукту берүү», 25–26-пункттар

улантуу мүмкүнчүлүгүнө баа берүү боюнча жетекчиликтин жоопкерчилигине карата жана финансылык отчеттуулуктагы тийиштүү маалыматтарды ачып көрсөтүүгө карата талаптар мыйзам же ченемдик актылар менен каралышы мүмкүн.

4. Финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка концепциясында жетекчиликтен ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө атайын баа берүү талап кылынбашы мүмкүн. Бирок, эгерде бухгалтердик эсепте колдонулган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принциби 2-пунктта айтылгандай финансылык отчеттуулукту даярдоонун негизги принциби болуп саналса, финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчилик финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясында тиешелүү ачык талаптар көрсөтүлбөсө дагы ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүн баалоого тийиш.
5. Жетекчиликтин ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө баа берүүсү ар кандай окуялардын же шарттардын келечектеги мүнөздүү айкын эмес натыйжаларына карата конкреттүү учурунда ой жүгүртүүнү чыгарууну камтыйт. Бул ой жүгүртүүгө төмөнкү факторлор тиешелүү:
 - Окуянын же шарттын жыйынтыгы менен байланышкан айкын эместиктин даражасы, мындай окуянын же шарттын же анын натыйжасынын келечектеги пайда болушуна чейинки аралыкка жараша олуттуу өсөт. Ушул себептен улам, жетекчиликтен мындай баа берүүнү ачык талап кылган финансылык отчеттуулуктун көпчүлүк концепцияларында жетекчиликтин бардык колдо болгон маалыматты карап чыгышы керек болгон мезгил көрсөтүлгөн;
 - Окуялардын же шарттардын натыйжалары жөнүндө ой жүгүртүүлөргө ишкананын көлөмү жана анын ишинин татаалдыгы, бизнес жүргүзүүнүн мүнөзү жана шарттары, ошондой эле тышкы факторлордун канчалык деңгээлде таасир эткени таасир этет;
 - Келечектеги мезгилдерге карата ар кандай ой жүгүртүү ал кабыл алынган учурда болгон маалыматка негизделет. Отчеттук күндөн кийин пайда болгон окуялар ошол учурда негиздүү болгон ой жүгүртүүлөр менен карама-каршы келген натыйжаларга алып келиши мүмкүн.

Аудитордун жоопкерчилиги

6. Аудитордун жоопкерчилигине финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчиликтин бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуусунун мыйзам ченемдүүлүгү жөнүндө тыянак чыгаруу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай аудитордук далилдерди алуу жана алынган аудитордук далилдердин негизинде, ишканаларга өз ишин үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгү боюнча

олуттуу айкын эместиктин бар же жок экендиги тууралуу тыянак чыгаруу кирет. Финансылык отчеттуулукту даярдоодо колдонулган даярдоо концепциясы ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө атайын баа берүүнү талап кылбаса да, бул жоопкерчилик сакталып кала берет.

7. Бирок, АЭС 200² де айтылгандай, аудитордун олуттуу бурмалоолорду табуу жөндөмүнө мүнөздүү чектөөлөрдүн потенциалдуу таасири ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз уланта албай калышына алып келиши мүмкүн болгон келечектеги окуяларга жана шарттарга карата көбөйөт. Аудитор келечектеги мындай окуяларды же шарттарды алдын ала айта албайт. Демек, аудитордун корутундусунда ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө карата олуттуу айкын эместикке шилтеменин жок болушу ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга жөндөмдүү экендигинин кепилдиги катары каралышы мүмкүн эмес.

Күчүнө кирүү күнү

8. 2016-жылдын 15-декабрында же ушул күндөн кийин аяктаган мезгилдер үчүн финансылык отчеттуулуктун аудитине карата күчүнө кирет

Максаттары

9. Аудитордун максаттары болуп төмөнкүлөр саналат:
 - (a) жетиштүү жана талаптагыдай аудитордук далилдерди алуу жана финансылык отчеттуулукту түзүүдө жетекчиликтин бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуусунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө тыянак чыгаруу;
 - (b) алынган аудитордук далилдердин негизинде ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместиктин бар же жок экендиги жөнүндө тыянак чыгаруу; жана
 - (c) ушул стандартка ылайык корутунду берүү.

² АЭС 200 «Көз карандысыз аудитордун негизги максаттары жана Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитти жүргүзүү», А53–А54-пункттары.

Requirements

Тобокелдиктерди баалоо жол-жоболору жана ага коштоп жүрүүчү аракеттер

10. АЭС 315 (кайра каралган)³ талаптарына ылайык тобокелдикти баалоо жол-жоболорун аткарууда аудитор ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтире турган окуялардын же шарттардын пайда болушун карап чыгышы керек. Муну менен аудитор жетекчиликтин ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө алдын ала баа бергендигин аныктоосу керек (А3-А6-пунктун караңыз):
 - (a) эгерде мындай баалоо жүргүзүлсө, аудитор бааны мекеменин жетекчилиги менен талкуулап, жетекчилик жеке же жалпысынан ишкананын ишмердүүлүгүн улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларды же шарттарды аныктаганын белгилеши керек, эгерде ошондой болсо, анда жетекчилик менен ага карата иш-аракеттерди талкуулашы керек;
 - (b) эгерде мындай баалоо али жүргүзүлө элек болсо, аудитор жетекчилик менен бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принциптерин максаттуу колдонуу үчүн негиздерди талкуулашы керек жана жетекчиликтен жеке же жалпысынан ишкананын ишмердүүлүгүн улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялардын же шарттардын бар экендигин аныкташы керек.
11. Аудиттин жүрүшүндө аудитор ишкананын ишмердүүлүгүн улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялардын же шарттардын болуп жатканын көрсөткөн аудитордук далилдерге өзгөчө көңүл бурушу керек (А7-пунктун караңыз).

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоону карап чыгуу

12. Аудитор ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө карата жетекчилик тарабынан аткарылган баалоону карап чыгышы керек (А8–А10, А12–А13-пункттарын караңыз).
13. Жетекчилик тарабынан аткарылган ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө карата баалоону карап чыгууда аудитор ага карата жетекчиликтин финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарына ылайык же мыйзамга же ченемдик актыга ылайык, эгерде алар узак мезгилди карап жатса, өзүнүн баасын берген мезгилин гана кароосу зарыл. Эгерде

³ АЭС 315 (кайра каралган) «Ишкананы жана анын чөйрөсүн изилдөө аркылуу олуттуу бурмалоо тобокелдиктерин табуу жана баалоо», 5-пункт.

жетекчилик тарабынан ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга жөндөмдүүлүгүн баалоо АЭС 560та⁴ аныкталган отчеттук күндөн тартып 12 айдан азыраак мезгилди камтыса, аудитор жетекчиликтен ошол күндөн тартып кеминде 12 айга чейин жетекчилик баа берип жаткан мезгилди узартууну талап кылууга тийиш (A11– A13-пункттарын караңыз).

14. Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоону карап чыгууда аудитор жетекчиликтин берген баасы аудит жүргүзүүнүн жыйынтыгында белгилүү болгон бардык маанилүү маалыматты камтый тургандыгын аныктоого тийиш.

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоонун чегинен чыккан мезгил

15. Аудитор жетекчиликтин баалоосу камтыган мезгилден тышкары, ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялар же шарттардан кабардар экенин аныктоо үчүн жетекчиликке суроо-талапты бериши керек (A14– A15-пункттарын караңыз).

Белгилүү бир окуяларды же шарттарды аныктоодо жүргүзүлүүчү кошумча аудитордук жол-жоболор

16. Ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялар же шарттар аныкталган учурда, аудитор ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялар же шарттар боюнча олуттуу айкын эместиктин бар же жок экендигин аныктоо үчүн жетиштүү аудитордук далилдерди алууга тийиш («олуттуу айкын эместик»). Бул максатта кошумча аудитордук жол-жоболор аткарылат, анын ичинде мүмкүн болуучу кесепеттерди жеңилдете турган факторлор эске алынат. Бул жол-жоболор төмөнкүлөрдү камтышы керек (A16-пунктун караңыз):
 - (a) эгерде мындай баалоо жетекчилик тарабынан жүргүзүлө элек болсо, ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө баа берүүнү жүргүзүү үчүн жетекчиликке кайрылуу;
 - (c) ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө баа берүү менен байланыштуу жетекчиликтин келечектеги иш-аракеттеринин пландарын карап чыгуу жана ал пландарды ишке ашыруунун натыйжасында кырдаалдын жакшырышынын ыктымалдуулугуна талдоо жүргүзүү, ошондой эле ушул жагдайларда жетекчиликтин пландарын ишке ашыруунун максатка ылайыктуулугу (A17-пунктун караңыз);

⁴ АЭС 560 «Отчеттук күндөн кийинки окуялар», 5(a)-пункт.

(с) эгерде ишкана акча каражаттарынын жүгүртүлүшүнүн болжолун даярдаса жана ал болжолдоонун талдоосу анын келечектеги иш-аракеттери боюнча ишкананын жетекчилигинин пландарын баалоонун алкагында окуялардын же шарттардын келечектеги натыйжаларын кароодо маанилүү фактор болуп саналса (A18-A19-пункттарды караңыз):

- (i) болжолду даярдоо үчүн алынган баштапкы маалыматтардын ишенимдүүлүгүн баалоо; жана
- (ii) болжолдун негизинде жол берүүлөрдү тиешелүү түрдө тастыктаган фактыларды аныктоо;
- (d) жетекчилик баа берген күндөн кийин белгилүү болгон кошумча фактылардын же маалыматтардын бар экендигин аныктоо;
- (e) жетекчиликтен, ошондой эле зарыл болсо, корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардан алар тарабынан пландаштырылып жаткан келечектеги аракеттерге жана бул пландарды аткаруунун практикалык мүмкүнчүлүктөрүнө карата жазуу жүзүндө билдирүүлөрдү алуу максатында суроо-талап жөнөтүү (A20-пунктту караңыз).

Аудитордун тыянактары

17. Аудитор финансылык отчеттуулукту даярдоо учурунда бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин жетекчилик тарабынан колдонуунун укук ченемдүүлүгүнө карата жетиштүү тиешелүү аудитордук далилдер алынгандыгын баалашы жана бул принципти колдонуунун укук ченемдүүлүгү боюнча корутунду чыгаруусу керек.
18. Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор аудитордун ой жүгүртүүсүнө ылайык жекече же жалпысынан ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик барбы же жокпу деген тыянак чыгарышы керек. Олуттуу айкын эместик ошол окуялардын же шарттардын потенциалдуу таасиринин чондугу жана алардын пайда болуу ыктымалдыгы аудитордун пикири боюнча төмөнкү максаттар үчүн бул айкын эместиктин мүнөзү жана кесепеттери жөнүндө тиешелүү маалыматты ачып берүү зарыл болгондо пайда болот (A21-A22-пункттарын караңыз):
 - (a) финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүү концепциясын колдонгон учурда - финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүү үчүн;
 - (b) шайкештик концепциясы колдонулган учурда – финансылык отчеттуулук пайдалануучуларды адаштырбоосу үчүн.

Эгерде белгилүү бир окуялар же шарттар аныкталган жана олуттуу айкын эместик болгон учурда, ачып көрсөтүлгөн маалыматтардын адекваттуулугу

19. Эгерде аудитор жетекчиликтин бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин колдонуусу аталган жагдайларда укук ченемдүү экендиги жөнүндө корутундуга келип, бирок ошол эле учурда олуттуу айкын эместик орун алган болсо, аудитор төмөнкүлөрдү белгилеши керек (A22–A23-пункттарын караңыз):
- (a) финансылык отчеттуулукта ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон негизги окуялар же шарттар, ошондой эле мындай шарттарга же окуяларга карата жетекчиликтин пландары тууралуу маалымат адекваттуу ачып көрсөтүлгөнбү; жана
 - (b) финансылык отчеттуулукта ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон негизги окуялар же шарттар менен байланышкан олуттуу айкын эместик орун алган жана буга ылайык ишкана өз активдерин сатуу жана кадимки иш-аракеттердин жүрүшүндө өз милдеттенмелерин аткара албай калышы мүмкүн болгон факты так ачып көрсөтүлгөнбү.

Эгерде белгилүү бир окуялар же шарттар аныкталган, бирок олуттуу айкын эместик жок болгон учурда, ачып көрсөтүлгөн маалыматтардын адекваттуулугу

20. Эгерде ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек саноолорду пайда кылышы мүмкүн болгон окуялар же шарттар аныкталса, бирок алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор олуттуу айкын эместиктин жоктугу жөнүндө тыянакка келсе, ал финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарын эске алуу менен финансылык отчеттуулукта ушул шарттар же окуялар жөнүндө маалыматтын адекваттуу түрдө ачып көрсөтүлгөндүгү боюнча баа берүүгө тийиш (A24–A25-пункттарын караңыз).

Аудитордук корутунду үчүн кесепеттер

Бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуунун максатка ылайыксыздыгы

21. Эгерде финансылык отчеттуулук бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуу менен даярдалып, бирок аудитордун пикирине ылайык, финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчиликтин ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуу максатка ылайыксыз деп эсептелсе, аудитор терс пикирин билдирүүгө тийиш (A26–A27-пункттарын караңыз).

Бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуу максатка ылайыктуу, бирок олуттуу айкын эместик бар

Олуттуу айкын эместик жөнүндө маалымат финансылык отчеттуулукта адекваттуу түрдө ачып көрсөтүлөт

22. Эгерде финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместик жөнүндө маалымат адекваттуу түрдө ачылса, аудитор өзгөртүлбөгөн пикирин билдирүүгө тийиш жана аудитордук корутундуга төмөнкүлөр үчүн «Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө карата олуттуу айкын эместик» деген аталышта өзүнчө бөлүм киргизилүүгө тийиш (A28- A31, A34-пункттарын караңыз):
- (a) финансылык отчеттуулуктагы эскертүүгө көңүл буруу, анда 19-пунктта көрсөтүлгөн маалыматтар ачылып берилет; жана
 - (b) ушул окуялар же шарттар ишкананын өз ишин үзгүлтүксүз улантууга жөндөмдүүлүгүнө олуттуу шектенүүнү пайда кылышы мүмкүн болгон олуттуу айкын эместиктин бар экендигин жана аудитор бул маселе боюнча модификацияланбаган пикирин билдире тургандыгын белгилөө.

Финансылык отчеттуулукта адекваттуу ачылбаган олуттуу айкын эместик жөнүндө маалымат

23. Эгерде финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместик жөнүндө маалымат адекваттуу ачылбаса, аудитор (A32–A34-пункттарын караңыз):
- (a) АЭС 705ке (кайра каралган)⁵ ылайык, жагдайларга жараша эскертме же терс пикирин билдириши керек;
 - (b) аудитордук корутундуда «Коюлган шарты (терс пикир) менен пикирди билдирүү үчүн негиз» бөлүмүндө ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шектенүүнү пайда кылышы мүмкүн болгон олуттуу айкын эместиктин бар экендигин белгилеши керек жана бул маселе боюнча маалыматтын финансылык отчеттуулукта адекваттуу ачылбагандыгын көрсөтүшү керек.

Жетекчиликтин өз баалоосун жүргүзүүнү же кеңейтүүнү каалабагандыгы

24. Эгерде жетекчилик аудитордун талабы боюнча өз баалоосун жүргүзүүнү же кеңейтүүнү каалабаса, анда аудитор аудитордук корутунду үчүн жетекчиликтин мындай аракеттеринин кесепеттерин карашы керек (A35-пунктун караңыз).

⁵ АЭС 705 (кайра каралган) «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусундагы модификацияланган пикир»

Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүү

25. Эгерде корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын бардыгы ишкананы башкарууга катышкан учурдан башка, аудитор корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялар же шарттар⁶ жөнүндө кабарлашы керек. Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен мындай байланыш төмөнкү маалыматтарды берүүнү камтышы керек:
- (a) окуялар же шарттар олуттуу айкын эместик кырдаалын түзөбү;
 - (b) финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчиликтин бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуусу максатка ылайыктуубу;
 - (c) тиешелүү маалымат финансылык отчеттуулукта адекваттуу түрдө ачып көрсөтүлгөнбү; жана
 - (d) аудитордук корутунду үчүн тийиштүү кесепеттери кандай болот (эгер бар болсо).

Финансылык отчеттуулукту бекитүүдөгү олуттуу кечиктирүү

26. Отчеттук күндөн кийин финансылык отчеттуулукту бекитүүдө жетекчилик же корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу адам тарабынан олуттуу кечигүү болгон учурда, аудитор мындай кечиктирүүнүн себептерин түшүндүрүү үчүн суроо-талап жөнөтүшү керек. Эгерде аудитор кечигүү ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүн баалоого тийиштүү окуялар же шарттар менен байланыштуу болушу мүмкүн деп эсептесе, ал 16-пунктта каралган зарыл кошумча аудитордук жол-жоболорду аткарышы, ошондой эле, 18-пунктта көрсөтүлгөндөй, олуттуу айкын эместиктин болушуна карата аудитордун корутундусуна мындай кечиктирүүнүн таасирин карап чыгышы керек.

Пайдалануу боюнча колдонмо жана башка түшүндүрмө

⁶ АЭС 260 (кайра каралган) «Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүү», 13-пункт

материалдар

Ушул стандартты колдонуу чөйрөсү (1-пунктун караңыз)

- A1. АЭС 701⁷ аудитордук корутундуда аудиттин негизги маселелер жөнүндө маалымат берүүсү үчүн аудитордун жоопкерчилигин белгилейт. Бул стандарт АЭС 701⁸ колдонулган жерде ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк маселелери аудиттин негизги маселелери катары аныкталышы мүмкүн экенин сунуштайт жана ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик түпкүлүгүндө аудиттин негизги маселеси болуп саналаарын түшүндүрөт.

Бухгалтердик эсептеги ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принциби (2-пунктун караңыз)

Мамлекеттик сектордун ишканаларынын өзгөчөлүктөрү

- A2. Бухгалтердик эсепте колдонулган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принциби мамлекеттик сектордун уюмдарынын жетекчилиги тарабынан да колдонулушу мүмкүн. Мисалы, Коомдук сектордун финансылык отчеттуулугунун эл аралык стандарты (КСФОЭС)⁹ коомдук сектордун ишканаларынын ишмердүүлүгүнүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгү жөнүндөгү маселени карайт. Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү менен байланышкан тобокелдиктери, атап айтканда, мамлекеттик сектордун ишканалары коммерциялык негизде иштегенде, мамлекеттик колдоо кыскартылганда же алынып салынганда, ошондой эле менчиктештирүү учурунда келип чыгышы мүмкүн. Мамлекеттик сектордогу ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга мамлекеттик сектордогу ишкананын ишин улантуу үчүн каражаты жетишсиз болгон же мамлекеттик сектордун ишканасы тарабынан көрсөтүлүүчү кызматтарды козгогон саясий чечимдер кабыл алынган жагдайлар кириши мүмкүн.

⁷ АЭС 701 «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусунда аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо»

⁸ АЭС 701, 15 жана А41-пункттар.

⁹ КСФОЭС 1 «Финансылык отчеттуулукту берүү», 38–41-пункттар.

Тобокелдиктерге баа берүү жол-жоболору жана аны коштоп жүрүүчү аракеттер

Ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялар же шарттар (10-пунктун караңыз)

А3. Төмөндө жекече же жалпысынан ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуялардын же шарттардын мисалдары келтирилген. Бул тизме толук эмес жана саналып өткөн бир же бир нече белгилердин болушу дайыма эле олуттуу айкын эместиктин бар экенин билдирбейт.

Финансылык мүнөздөгү окуялар же шарттар:

- таза активдердин наркы терс мааниде же уставдык капиталдын наркынан аз болсо;
- мөөнөтүн узартуунун же кайтаруунун кандайдыр бир реалдуу келечеги жок, бекитилген мөөнөтү бүткөн кредиттердин же зайымдардын болушу же узак мөөнөттүү активдерди каржылоо үчүн кыска мөөнөттүү кредиттерди же зайымдарды ашыкча пайдалануу;
- кредиторлор тарабынан финансылык колдоо көрсөтүүнү токтотуу белгилеринин болушу;
- өткөн мезгилдер үчүн финансылык отчеттуулукта же болжолдук финансылык отчеттуулукта чагылдырылган операциялык ишмердүүлүктөн келип чыккан терс акчалай агымдардын болушу;
- ишкана үчүн жагымсыз негизги финансылык көрсөткүчтөрдүн болушу;
- операциялык ишмердүүлүктөн олуттуу зыяндардын болушу
- же акча каражаттарынын агымын түзүү үчүн колдонулган активдердин наркынын олуттуу төмөндөшү;
- дивиденддерди төлөө боюнча мөөнөтү өтүп кеткен карыздардын болушу же бул төлөмдөрдү токтотуу;
- кредитордук карызды белгиленген мөөнөттө жоюу үчүн мүмкүнчүктүн жоктугу;
- кредиттик келишимдердин шарттарын аткарбоо;
- берүүчүлөр менен эсептешүүлөрдүн кийин төлөнүүчү системасынан товарларды жеткирүү (кызмат көрсөтүү) учурунда төлөө системасына өтүү;

Операциялык ишмердүүлүккө байланыштуу окуялар же шарттар:

- жетекчиликтин ишкананы жоюуга же анын ишин токтотууга ниети;

- тиешелүү алмаштыруу мүмкүнчүлүгү жок негизги башкаруучу персоналды жоготуу;
- кандайдыр бир негизги сатуу рыногун, бир же бир нече негизги кардарларды, франшизаны, лицензияны, бир же бир нече негизги берүүчүлөрдү жоготуу;
- ишкананы кадр ресурстары менен камсыздоодогу кыйынчылыктар;
- маанилүү чийки заттын жана материалдардын жетишсиздиги;
- абдан ийгиликтүү атаандаштын пайда болушу.

Башка окуялар жана шарттар:

- капиталдын мыйзамдуу талаптарын жана башка мыйзамдуу же ченемдик талаптарды, мисалы, финансылык институттардын төлөө жөндөмдүүлүгүн жана ликвиддүүлүк талаптарын аткарбоосу;
- ишкана жоопкер болуп саналган соттук териштирүүнүн же укуктук маселелер боюнча териштирүүлөрдүн болушу жана анын натыйжасында ишкана үчүн жагымсыз болгон учурда, ал канааттандырууга мүмкүн эмес деген дооматтарга алып келиши мүмкүн;
- бизнеске терс таасирин тийгизиши күтүлгөн мыйзамдарга, ченемдик укуктук актыларга же мамлекеттик саясатка өзгөртүүлөр;
- камсыздандыруунун жоктугу же камсыздандыруу окуясы болгондо камсыздандыруунун жетишсиздиги.

Маанилүү окуялардын же шарттардын кесепеттери көп учурларда башка факторлор менен жабылышы мүмкүн. Мисалы, ишкананын пландалган карызды төлөп берүүсүн аткарбагандыгынын кесепеттери активдерди сатуу, карызды реструктуризациялоо же кошумча капиталды тартуу сыяктуу альтернативдик ыкмалар аркылуу акча каражаттарынын жетиштүү деңгээлин кармап туруу боюнча жетекчиликтин пландарынын эсебинен компенсацияланышы мүмкүн. Ошондой эле, негизги берүүчүнү зыяндын кесепети жеткиликтүү альтернативалуу жеткирүү булагы менен жеңилдетилиши мүмкүн.

- A4. 10-пунктта каралган тобокелдикти баалоонун жол-жоболору аудиторго жетекчиликтин бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуусу аудиттин маанилүү маселеси болоорун жана бул маселенин аудитти пландаштырууга тийгизген таасирин аныктоого жардам берет. Мындан тышкары, бул жол-жоболор жетекчилик менен өз убагында талкуулоого, анын ичинде жетекчиликтин пландарын талкуулоого жана ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө байланыштуу аныкталган көйгөйлөрдү чечүүгө мүмкүндүк берет.

Чакан ишканалардын өзгөчөлүктөрү (10-пунктун караңыз)

- А5. Ишкананын көлөмү анын жагымсыз факторлордун таасирине туруштук берүү жөндөмүнө таасир этиши мүмкүн. Чакан ишканалар тез чара көрүп, болгон мүмкүнчүлүктөрдү колдонушу мүмкүн, бирок алар ишин улантуу үчүн зарыл болгон ресурстардын жетишсиздигине дуушар болушу мүмкүн.
- А6. Чакан ишканалар үчүн өзгөчө актуалдуу болгон шарттарга банктар жана башка кредиторлор тарабынан ишканага көрсөтүлүүчү колдоону токтотуу тобокелдигинин болушу, ошондой эле кайсы бир негизги жеткирүүчүнү, ири кардарды, негизги кызматкерди же лицензиянын негизинде иш жүргүзүү укугун, франшиза же башка юридикалык жактан таризделген макулдашуунун жоготуу тобокелдиктери кирет.

Аудиттин жүрүшүндө белгилүү бир окуялардын же шарттардын бар экендигин көрсөткөн аудитордук далилдерге көбүрөөк көңүл буруу зарылчылыгы (11-пунктун караңыз)

- А7. АЭС 315ке (кайра каралган) ылайык, аудитор тобокелдиктерге болгон өзүнүн баасын карап чыгып, аудиттин жүрүшүндө аудитордун тобокелдиктерге баа берүүсүнө таасир этүүчү кошумча аудитордук далилдер алынган учурда, пландалган аудитордук жол-жоболорду ошого жараша өзгөртүүсү керек.¹⁰ Эгерде ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шектенүүлөрдү жаратышы мүмкүн болгон окуялар же шарттар аудитор тобокелдиктерди баалагандан кийин аныкталган болсо, 16-пунктта көрсөтүлгөн жол-жоболорду аткарууга кошумча, аудитор тарабынан финансылык отчеттуулуктун олуттуу бурмалоо тобокелдигине баа берүү талап кылынышы мүмкүн. Мындан тышкары, мындай окуялардын жана шарттардын болушу аудитор бааланган тобокелдиктерге жооп катары аткарышы керек болгон андан аркы жол-жоболордун мүнөзүнө, убактысына жана көлөмүнө таасирин тийгизиши мүмкүн. АЭС 330да¹¹ бул маселеге карага талаптар белгиленген жана тиешелүү көрсөтмөлөр камтылган.risk.

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоону карап чыгуу

Жетекчилик тарабынан аткарылган, анын талдоосун негиздеген баалоо жана аудитор тарабынан мындай баалоону карап чыгуу (12-пунктун караңыз)

- А8. Жетекчилик тарабынан ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө баа берүү адатта, аудитордун бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин

¹⁰ АЭС 315 (кайра каралган), 31-пункт.

¹¹ АЭС 330 «Бааланган тобокелдиктерге жооп иретиндеги аудитордук жол-жоболор»

колдонуу укуктуулугу жөнүндө маселени карап чыгуусунун маанилүү бөлүгү болуп саналат.

A9. Аудитор жетекчилик тарабынан жүргүзүлгөн талдоонун жоктугу үчүн милдеттүү эмес. Бирок, кээ бир жагдайларда, жетекчилик тарабынан өз баасын тастыктоо үчүн деталдаштырылган талдоонун жоктугу, жетекчилик тарабынан бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин колдонуусу мындай жагдайларда укук ченемдүү экендигин билдирээри жөнүндө аудитордун тыянак чыгаруусуна тоскоолдук кыла албайт. Мисалы, мурда ишкананын ишмердүүлүгү кирешелүү жана ишкана финансылык ресурстар менен камсыз болгон болсо, жетекчилик деталдаштырылган талдоо жүргүзбөстөн эле баа берүүсү мүмкүн. Мындай учурда жетекчилик тарабынан аткарылган баалоонун тиешелүү мүнөзү жөнүндө маселе, эгерде аудиторго ошол жагдайларда финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчиликтин бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуусу укук ченемдүү экендиги тууралуу корутунду жасоосу үчүн башка аудитордук жол-жоболор жетиштүү болсо, аудитор тарабынан деталдаштырылган баалоо жол-жоболорун жүргүзбөстөн каралышы мүмкүн.

A10. Башка учурларда жетекчилик тарабынан аткарылган ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүн 12-пункт талап кылгандай баалоого жетекчилик тарабынан баа берүүдө колдонулган процессти, баа берүүдө негизделген жол берүүлөрдү, келечектеги аракеттерге карата жетекчиликтин пландарын, ошондой эле, ошол жагдайларда жетекчиликтин пландарын аткаруунун практикалык мүмкүнчүлүктөрүн кароо да кириши мүмкүн.

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоо жайылтылган мезгил (13-пунктту караңыз)

A11. Жетекчиликтин баа берүүсүн түздөн-түз талап кылган финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясынын көпчүлүгүндө, жетекчилик колдо болгон бардык маалыматты эске алуусу керек болгон мөөнөт көрсөтүлгөн¹².

Чакан ишканалардын өзгөчөлүктөрү (12–13-пункттарын караңыз)

A12. Көпчүлүк учурларда, чакан уюмдардын жетекчилиги бизнес жана анын күтүлүп жаткан өнүгүү перспективалары жөнүндө кылдат билимге таянуу менен, ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө деталдаштырылган баасын бербешин мүмкүн. Бирок,

¹² Мисалы, ФОЭС (IAS) 1де бул мөөнөт отчеттук мезгил аяктаган күндөн тартып он эки айдан кем эмес болушу керектиги белгиленген

бул стандарттын талаптарына ылайык аудитор ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө болгон жетекчиликтин баасын карап чыгышы керек. Чакан ишканаларга карата, жетекчиликтин пикири жетиштүү документтик далилдер менен ырасталган жана ишкананын ишмердүүлүгү боюнча аудитордун түшүнүгүнө карама-каршы келбеген шартта, ишкананын орто жана узак мөөнөттүү каржылоосун жетекчилик менен талкуулоо зарыл болушу мүмкүн. Демек, 13-пунктта берилген аудитор жетекчиликке өз баасын берүү мөөнөтүн узартууну сунушташы керек деген талап мисалы, талкуулоо, суроо-талап жиберүү жана ырастоочу документтерди кароо аркылуу канааттандырылышы мүмкүн; атап айтканда, келечектеги берүүлөр үчүн алынган буйрутмалар алардын негиздүүлүгүн аныктоо үчүн аларды ишке ашыруу мүмкүндүгү же башка критерийлер боюнча бааланышы мүмкүн.

- A13. Чакан ишканалардын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгү негизинен алардын менчик ээлеринин-жетекчилеринин үзгүлтүксүз колдоосунан көз каранды. Эгерде чакан ишкана негизинен менчик ээси-жетекчиси тарабынан берилген зайымдын эсебинен каржыланса, анда бул каражаттардын алынбашы маанилүү болушу мүмкүн. Мисалы, каржылык кыйынчылык мезгилинде чакан ишкананын ишмердүүлүгүн улантуу мүмкүнчүлүгү банктардын же башка кредиторлордун пайдасына субординацияланган менчик ээси-жетекчиси тарабынан ишканага зайым берилишине жараша болушу мүмкүн же ишкананы кредиттен жеңилдетүү максатында менчик ээси-жетекчиси тарабынан анын жеке мүлкү менен күрөөгө алынган кредитти төлөөгө кепилдик берүүдөн көз каранды болушу мүмкүн. Мындай шарттарда аудитор менчик ээси-жетекчиси субординацияланган зайымды же кепилдикти бергендигине тиешелүү документтик далилдерди ала алат. Эгерде ишкана менчик ээси-жетекчисинин кошумча колдоосуна көз каранды болсо, аудитор менчик ээси-жетекчисинин колдоо көрсөтүү жөнүндө келишимине ылайык милдеттенмени жоюу мүмкүнчүлүгүн баалай алат. Мындан тышкары, аудитор мындай колдоо көрсөтүүнүн шарттарын жазуу жүзүндө ырастоону, ошондой эле менчик ээси-жетекчинин ниетин же макулдашууну түшүндүрүүнү талап кыла алат.

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоонун чегинен чыккан мезгил (15-пунктун караңыз)

- A14. 11-пунктун талаптарына ылайык аудитор пландаштырылган же пландаштырылбаган белгилүү окуялардын мүмкүн болушу же жетекчиликтин баалоосу менен камтылган мезгил аяктагандан кийин боло турган жана финансылык отчеттуулукту даярдоодо бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин жетекчилик тарабынан пайдалануунун максатка ылайыктуулугу шек

жаратышы мүмкүн болгон шарттар тууралуу дайыма эстеп туруусу керек. Окуянын же шарттын жыйынтыгы менен байланышкан айкын эместиктин даражасы келечекте ушундай жагдай же шарт келип чыккан учурга жараша өсөт, жакынкы келечектеги окуяларды же шарттарды кароодо аудитор ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө байланыштуу олуттуу көйгөйлөрдүн белгилерин аныктап, андан ары чараларды көрүү зарылдыгын карап чыгууга тийиш. Эгерде мындай окуялар же шарттар аныктала турган болсо, аудитор жетекчиликтен окуянын же шарттардын потенциалдуу таасири ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга жөндөмдүүлүгүн баалоого канчалык олуттуу таасир тийгизерине баа берүүсүн талап кылышы мүмкүн. Мындай жагдайларда 16-пунктта көрсөтүлгөн жол-жоболор колдонулат.

- A15. Аудитор жетекчиликке суроо-талап жиберүүдөн башка, жетекчилик тарабынан аткарылган баалоосу жайылтылган жана 13-пунктта көрсөтүлгөндөй отчеттук күндөн тартып 12 айдан кем эмес болушу керек болгон мезгил аяктагандан кийин ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек туудурган окуяларды же шарттарды аныктоо үчүн кандайдыр бир аудитордук жол-жоболорду аткарууга милдеттүү эмес.

Белгилүү бир окуяларды же шарттарды аныктоодо жүргүзүлүүчү кошумча аудитордук жол-жоболор (16-пунктун караңыз)

- A16. 16-пункттин талаптарына ылайык жүргүзүлүшү мүмкүн болгон аудитордук жол-жоболорго төмөнкүлөр кирет:
- акча каражаттарынын жүгүртүлүшүн болжолдоолорду, пайдаларды жана башка тиешелүү болжолдорду талдоо жана жетекчилик менен талкуулоо;
 - ишканын акыркы аралык финансылык отчетторун талдоо жана талкуулоо;
 - карыздык милдеттенмелердин жана кредиттик келишимдердин шарттары менен таанышуу жана бул шарттарды бузуунун мүмкүн болгон фактыларын аныктоо;
 - финансылык кыйынчылыктар жөнүндө маалыматтарды аныктоо максатында акционерлердин, корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү адамдардын чогулуштарынын протоколдору жана тиешелүү комитеттердин жыйналыштарынын протоколдору менен таанышуу;
 - дооматтардын жана соттук териштирүүлөрдүн бар экендиги жана алардын мүмкүн болуучу натыйжаларына жана күтүлгөн финансылык кесепеттерине жетекчиликтин баалоосунун негиздүүлүгү боюнча ишканын юристтерине суроо-талап жиберүү;

- финансылык колдоо көрсөтүү же көрсөтүүнү улантуу жөнүндө тиешелүү жактар жана үчүнчү жактар менен түзүлгөн макулдашуулардын бар экендигин, юридикалык жактан укук ченемдүүлүгүн жана мажбурлап аткаруу мүмкүнчүлүгүн ырастоо, ошондой эле мындай тараптардын (адамдардын) кошумча каражаттарды берүүгө финансылык мүмкүнчүлүгү бар же жок экендигине баа берүү;
- кардарлардын аткарылбаган буйрутмалары менен көйгөйлөрдү чечүү боюнча ишкананын пландарына баа берүү;
- ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүн төмөндөтүүчү же башка жол менен ошол ишкананын жөндөмдүүлүгүнө таасир этүүчү окуяларды аныктоо максатында отчеттук күндөн кийинки окуяларга карата аудитордук жол-жоболорду жүргүзүү;
- тартылган каржылоонун болушун, шарттарын жана жетиштүүлүгүн ырастоо;
- жөнгө салуучу органдар тарабынан көрүлгөн чаралар жөнүндө отчетторду алуу жана талдоо;
- активдерди жок кылуу боюнча пландаштырылган ар кандай операцияны колдоо үчүн негиздердин адекваттуулугун аныктоо.

Келечектеги иш-аракеттерге карата башкаруу пландарын баалоо (16(b)-пунктун караңыз)

A17. Жетекчиликтин пландаштырылган келечектеги иш-аракеттерине баа берүүгө анын пландаштырылган келечектеги иш-аракеттери жөнүндө, анын ичинде, мисалы, активдерди жоюу, зайымдарды тартуу же карызды кайра түзүмдөштүрүү, чыгашаларды азайтуу же кийинкиге калтыруу, же капиталды көбөйтүү иш-аракеттери жөнүндө суроо-талаптар кириши мүмкүн.

Жетекчилик тарабынан аткарылган баалоо жайылтылган мезгил (16(c)-пунктун караңыз)

- A18. 16(c)-пунктунда каралган жол-жоболорго кошумча аудитор төмөнкүлөрдү салыштыра алат:
- ошол мезгилдеги иш жүзүндөгү натыйжалары менен акыркы өткөн мезгилдер үчүн болжолдуу финансылык маалымат; жана
 - ушул күнгө чейин жетишилген натыйжалар менен учурдагы мезгил үчүн болжолдуу финансылык маалымат.
- A19. Эгерде жетекчиликтин божомолдору субординацияланган займды берүү аркылуу үчүнчү жактардын андан аркы колдоосун камтыса, кошумча каржылоону же кепилдиктерди берүү боюнча милдеттенмелерди кабыл

алууну же сактоону камтыса жана эгерде мындай колдоо ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуусу үчүн маанилүү болсо, аудитор жазуу жүзүндөгү ырастоону берүү (анын ичинде тиешелүү макулдашуулардын шарттарын тастыктоо) жөнүндө үчүнчү жактарга суроо-талапты жиберүүнү карап чыгышы жана алардын мындай колдоо көрсөтүүгө жөндөмдүүлүгү жөнүндө далилдерди алышы мүмкүн.

Жазуу жүзүндөгү билдирүү (16(е)-пунктун караңыз)

- A20. Аудитор ишканын үзгүлтүксүздүгүн баалоого байланыштуу жетекчиликтин келечектеги иш-аракеттеринин пландарына карата алынган аудитордук далилдерди жана ал пландарды ишке ашыруунун максатка ылайыктуулугун тастыктоо үчүн 16-пунктта көрсөтүлгөндөргө кошумча, өзгөчө жазуу жүзүндөгү билдирүүлөрдү алууну зарыл деп эсептей алат.

Аудитордун тыянактары

Ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик (18-пунктун караңыз)

- A21. "Олуттуу айкын эместик" баяндалышы Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандартында (IAS) Iде финансылык отчеттуулукта ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмдүүлүгүнө олуттуу шек келтириши мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу айкын эместик факторлорун ачып берүүгө тийиш болгон сыпаттама үчүн колдонулат. Кээ бир башка финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясында ушул сыяктуу жагдайларда "маанилүү айкын эместик" деген баяндалышты колдонушат.

Белгилүү окуялар же шарттар аныкталганда жана олуттуу айкын эместик болгондо маалыматты ачып көрсөтүүнүн адекваттуулугу

- A22. 18-пунктта финансылык отчеттуулукта маалыматтын ишенимдүү берилишин алуу үчүн (ишенимдүү берүү концепциялары болгондо) же финансылык отчеттуулук анын колдонуучуларын адаштырууга алып келбеш үчүн (концепциялар шайкеш колдонулган учурда) тийиштүү маалыматты ачып көрсөтүү зарыл болгондо олуттуу айкын эместик окуялардын же шарттардын потенциалдуу таасиринин чоңдугу жана алардын пайда болуу ыктымалдыгы болоорун түшүндүрөт. 18-пунктуна ылайык аудитор финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы олуттуу айкын эместиктин аныктамасын камтыганына же ошол концепцияда олуттуу айкын эместик түшүнүгү кантип аныкталганына карабастан мындай олуттуу айкын эместиктин бар же жок экендиги тууралуу тыянак чыгарышы керек.

A23. 19-пунктуна ылайык аудитор финансылык отчеттуулуктун ушул пунктта көрсөтүлгөн маселелерди ачып берилгендигин аныктоосу зарыл. Аудитор муну финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык талап кылынган олуттуу айкын эместиктин бар экендиги жөнүндө маалыматты ачыктоолордун ылайыктуулугуна кошумча түрдө аныктайт. 19-пункттагы маселелерге кошумча катары берилген финансылык отчеттуулукту даярдоонун кээ бир концепциясына ылайык ачып берүүнү талап кылган маалыматка төмөнкүлөр кириши мүмкүн:

- ишкананын өз милдеттенмелерин аткаруу мүмкүнчүлүгүнө тиешелүү окуялардын же шарттардын маанилүүлүгүнө жетекчиликтин баа берүүсү, же
- ишкананын өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүн баалоодо жетекчилик тарабынан жасалган олуттуу ой жүгүртүүлөр.

Финансылык отчеттуулукту даярдоонун кээ бир концепциясында жетекчиликтин окуялардын же шарттардын потенциалдуу таасиринин масштабы, ошондой эле алардын пайда болуу ыктымалдуулугу жана убактысы тууралуу маалыматты ачып көрсөтүүгө карата кошумча көрсөтмөлөрдү бере алат.

Кээ бир окуялар же шарттар аныкталган, бирок олуттуу айкын эместик жок учурда, маалыматты ачып көрсөтүүнүн адекваттуулугу (20-пунктун караңыз)

A24. 20-пунктка ылайык, олуттуу айкын эместик жок болгон учурда да, аудитор финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуп жаткан концепциясынын талаптарын эске алуу менен, финансылык отчеттуулукта ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүндө олуттуу күмөн жаратышы мүмкүн болгон окуялар же шарттар жөнүндө маалыматты адекваттуу ачып берээрин баалоого милдеттүү. Финансылык отчеттуулукту даярдоонун кээ бир концепциясында төмөнкү маалыматты ачып көрсөтүүлөрдү кароо талап кылынышы мүмкүн:

- негизги окуялар же шарттар;
- жетекчиликтин бул окуялардын же шарттардын маанилүүлүгүнө ишкананын өз милдеттенмелерин аткаруу жөндөмдүүлүгүнө карата берген баасы;
- бул окуялардын же шарттардын таасирин азайтуу боюнча жетекчиликтин пландары; же
- ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүн баалоодо жетекчилик тарабынан жасалган олуттуу ой жүгүртүүлөр.

A25. Финансылык отчеттуулук адилеттүү берүү концепциясына ылайык түзүлсө, аудитордун финансылык отчеттуулуктагы маалыматтын адилеттүү берилишине берген баасына финансылык отчеттуулуктун жалпы берилүүсү, анын түзүмү жана мазмуну, ошондой эле финансылык отчеттуулук тиешелүү эскертүүлөр менен негизги операцияларды жана окуяларды алардын адилеттүү чагылдырылышы камсыз кылынгандай кылып берээри да кирет.¹³ Фактыларга жана жагдайларга жараша аудитор финансылык отчеттуулуктун адилеттүү берилишин камсыз кылуу үчүн маалыматты кошумча ачып берүү зарыл экендигин аныктай алат. Мисалы, ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө олуттуу шек келтире турган окуялар же шарттар аныкталып, бирок алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор олуттуу айкын эместик жок деген тыянакка келген учурда, ошол эле учурда финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуп жаткан концепциясында бул жагдайларда маалыматты ачып көрсөтүүгө эч кандай талаптар жок болгон учурда ушундай болушу мүмкүн.

Аудитордук корутунду үчүн кесепеттер

Бухгалтердик эсепте ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуунун максатка ылайыксыздыгы (21-пунктту караңыз)

A26. Эгерде финансылык отчеттуулук бухгалтердик эсепте колдонулгандай үзгүлтүксүз иштөөнүн негизинде түзүлсө, бирок, аудитордун пикири боюнча, жетекчиликтин ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуусу максатка ылайыксыз болсо, 21-пункттун аудитор терс пикирин билдирүүсү керек деген талабы финансылык отчеттуулукта жетекчилик бухгалтердик эсепте ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин максатка ылайыксыз колдонгон факты ачылгандыгына же ачылбагандыгына карабастан колдонулат.

A27. Эгерде конкреттүү жагдайларда бухгалтердик эсепте колдонулган үзгүлтүксүз иштөө принцибин колдонуу максатка ылайыксыз болсо, жетекчилик башка принципти колдонуу менен (мисалы, жоюу перспективасын эске алуу менен) финансылык отчеттуулукту түзүүнү талап кылышы (же ал чечим кабыл алышы) мүмкүн. Эгерде бул башка принцип ушул жагдайларда алгылыктуу болуп саналса, аудитор, мындай финансылык отчеттуулукка аудит жүргүзө алат. Эгерде анын негизинде финансылык отчеттуулук даярдалган бухгалтердик эсептин принциби жөнүндө адекваттуу маалымат ачып көрсөтүлбөсө, аудитор мындай финансылык отчеттуулук боюнча модификацияланбаган пикирин айта алат, бирок ал, пайдалануучунун көңүлүн ушул

¹³ АЭС 700 (кайра каралган) «Финансылык отчеттуулук боюнча пикирди калыптандыруу жана корутунду түзүү», 14-пункт.

бухгалтердик эсептин альтернативдик принцибине жана аны колдонуунун себептерине буруу үчүн АЭСке 706 (кайра каралган)¹⁴ ылайык аудитордун корутундусуна «Маанилүү жагдайлар» бөлүмүн киргизүү максатка ылайык же зарыл деп эсептей алат.

Бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүк принцибин колдонуу максатка ылайыктуу, бирок олуттуу айкын эместик бар (22-23-пункттарды караңыз)

- A28. Олуттуу айкын эместикти аныктоо – бул финансылык отчеттуулукту пайдалануучулар тарабынан аны түшүнүү үчүн маанилүү маселе болуп саналат. Аталышында ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө байланыштуу олуттуу айкын эместиктин бар экендигин билдирген өзүнчө бөлүмдү киргизүү пайдалануучулардын көңүлүн бул жагдайга бурат.
- A29. Ушул стандарттын Тиркемесинде эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоодо колдонулуучу концепция Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары (ФОЭС) болуп саналса, финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордук корутундуга камтылууга тийиш болгон билдирүүлөрдүн мисалдары келтирилген. Эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун концепциясы катары ФОЭСтен айырмаланган концепция пайдаланылса, ушул стандарттын тиркемесинде көрсөтүлгөн корутундулардын мисалдары мындай жагдайларда финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка концепцияларын чагылдыруу үчүн адаптацияны талап кылышы мүмкүн.
- A30. 22-пунктта көрсөтүлгөн ар бир учурларда аудитордук корутундуда кандай минималдуу маалымат берилүүгө тийиш экендиги белгиленет. Аудитор талап кылынган билдирүүлөрдү тастыктоо үчүн кошумча маалыматты бере алат, мисалы, төмөнкүлөрдү тактоо үчүн:
- олуттуу айкын эместиктин болушу - бул финансылык отчеттуулукту аны пайдалануучулар түшүнүү үчүн чечүүчү мааниге ээ болгон маселе¹⁵ же
 - аудиттин алкагында бул маселе кандай чечилди (A1-пунктту караңыз).

Финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместик жөнүндө маалымат адекваттуу түрдө ачып көрсөтүлгөн (22-пунктту караңыз)

- A31. Ушул стандарттын Тиркемесинде келтирилген 1-мисалда эгерде аудитор бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн

¹⁴ АЭС 706 (кайра каралган) «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусундагы «Маанилүү жагдайлар» жана «Башка маалыматтар» бөлүмдөрү»

¹⁵ АЭС 706 (кайра каралган), A2-пункт.

үзгүлтүксүздүгү принцибин жетекчилик тарабынан колдонуунун максатка ылайыктуулугуна карата жетиштүү жана талаптагыдай аудитордук далилдерди алган учурда чыгарылуучу аудитордук корутундунун үлгүсү берилген, бирок олуттуу айкын эместик орун алган, ошол эле учурда финансылык отчеттуулукта ачып көрсөтүлгөн маалыматтар адекваттуу болуп саналат. АЭСтин 700 тиркемесинде (кайра каралган) ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө байланыштуу ар кандай ишканалар үчүн аудитордук корутундуга киргизилиши керек болгон формулировкаканын үлгүсү келтирилген, анда финансылык отчеттуулукка жооп берген адамдардын тиешелүү милдеттери жана аудитордун ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү боюнча милдеттери баяндалат.

Финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместик жөнүндө маалымат адекваттуу түрдө ачып көрсөтүлгөн эмес (23-пунктту караңыз)

А32. Ушул стандарттын Тиркемесинде келтирилген 2 жана 3-мисалдарында эскертүүлөр жана терс пикирлер менен пикирди камтыган аудитордук корутундулардын үлгүлөрү көрсөтүлгөн, алар тиешелүү түрдө эгерде аудитор бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принцибин жетекчилик тарабынан колдонуунун максатка ылайыктуулугуна карата жетиштүү тиешелүү аудитордук далилдерди алган болсо, бирок финансылык отчетто олуттуу айкын эместиктин бар экендиги жөнүндө адекваттуу маалымат ачып көрсөтүлбөгөн учурда чыгарылат.

А33. Бүтүндөй алганда финансылык отчеттуулук үчүн олуттуу болуп саналган айкын эместиктин көптөгөн факторлору болгон жагдайларда аудитор айрым сейрек учурларда 22-пунктун талаптарына ылайык аудитордук корутундуга билдирүүлөрдү киргизүүнүн ордуна өз пикирин билдирүүдөн баш тартууну максатка ылайык деп эсептеши мүмкүн. АЭС 705те (кайра каралган)¹⁶ бул маселеге карата көрсөтмөлөр камтылган.

Жөнгө салуучу органдар менен маалыматтык өз ара аракеттенүү (22–23-пункттарды караңыз)

А34. Эгерде жөнгө салынуучу ишкананын аудитору аудитордук корутундуга ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү менен байланышкан маселелерге шилтемени киргизүүнү зарыл деп эсептесе, ал бул жөнүндө тиешелүү жөнгө салуучу, укук коргоо же көзөмөлдөө органдарын кабарлоого милдеттүү болушу мүмкүн.

¹⁶ АЭС 705 (кайра каралган), 10-пункт

Жетекчиликтин өз баасын жүргүзүүнү же кеңейтүүнү каалабагандыгы (24-пунктту караңыз)

A35. Белгилүү бир жагдайларда аудитор жетекчиден баалоо жүргүзүүнү же анын көлөмүн кеңейтүүнү талап кылуу зарылдыгын эске алышы мүмкүн. Эгерде жетекчилик муну каалабаса, аудитор аудитордук корутундуда эскертүүлөр менен пикир билдирүүнү же пикирин билдирүүдөн баш тартууну орундуу деп эсептеши мүмкүн, анткени ал финансылык отчеттуулукту даярдоодо бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү принциби жетекчилик тарабынан колдонулушу жагынан жетиштүү жана талаптагыдай аудитордук далилдерди ала албай калышы мүмкүн, мисалы, жетекчилик тарабынан бекитилген тиешелүү пландар бар экендигине, же жеңилдетүүчү башка жагдайлар болушуна карата аудитордук далилдер.

Тиркеме

(A29, A31–A32-пункттарды караңыз)

Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү маселелерине көңүл бурула турган аудитордук корутундулардын мисалдары

- 1-мисал. Аудитор олуттуу айкын эместик бар деген тыянакка келсе жана финансылык отчеттуулукта ачып көрсөтүлгөн маалымат адекваттуу болуп саналган учурдагы модификацияланбаган пикирди камтыган аудитордук корутунду.
- 2-мисал. Аудитор олуттуу айкын эместик бар деген тыянакка келсе жана финансылык отчеттуулукта маалыматты адекваттуу эмес ачып көрсөтүүнүн кесепетинен олуттуу бурмалоолор бар болгон учурда коюлган шарты бар пикирди камтыган аудитордук корутунду.
- 3-мисал. Аудитор олуттуу айкын эместик бар деген жыйынтыкка келген жана финансылык отчеттуулукка олуттуу айкын эместик жөнүндө ачып көрсөтүүлүгө тийиш маалыматтар киргизилбеген учурдагы терс пикирди камтыган аудитордук корутунду.

1-мисал. Олуттуу айкын эместик болгон жана финансылык отчеттуулукта ачып көрсөтүлгөн маалымат адекваттуу болуп саналган учурда билдирилүүчү модификацияланбаган пикир
Аудитордук корутундунун бул мисалындагы максаттары үчүн төмөнкү жагдайлар болжолдонгон:

- Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугунун толук топтомуна аудит жүргүзүлдү. Бул аудит топтун аудити болуп саналбайт (тактап айтканда, АЭС 600¹ колдонулбайт).
- Финансылык отчеттуулук ишкананын жетекчилиги тарабынан ФОЭСке (жалпы багыттагы концепция) ылайык даярдалган.
- Аудитордук тапшырманын шарттары АЭС 210го ылайык финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.²
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор модификацияланбаган ("оң") пикирди билдирүү негиздүү болуп саналат деген жыйынтыкка келген.
- Аудитке ушул юрисдикцияда кабыл алынган тиешелүү этикалык талаптар колдонулат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор жыйынтыгында ишкана өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө маанилүү шектенүүлөр жаралышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар деген тыянакка келди. Финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместиктин бар экендиги жөнүндө адекваттуу маалымат ачып көрсөтүлгөн.
- Аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымат АЭС 701ге ылайык билдирилди.
- Аудитор аудитордук корутундунун күнүнө чейин бардык башка маалыматтарды алган жана олуттуу бурмалоолорду тапкан эмес.
- Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөл жүргүзгөн адамдар финансылык отчеттуулукту даярдоого жооптуу болуп саналбайт.
- Финансылык отчеттуулуктун аудитине кошумча, аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү милдеттерине ээ.

¹ АЭС 600 «Топтун финансылык отчеттуулугунун (анын ичинде компоненттин аудиторлорунун ишинин) аудитинин өзгөчөлүктөрү»

² АЭС 210 «Аудитордук тапшырмалардын шарттарын макулдашуу»

КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРДУН АУДИТОРДУК КОРУТУНДУСУ

ABC ишканасынын акционерлерине [же башка тиешелүү даректелүүчү]

Финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыгы боюнча корутунду³

Пикир

Биз 20X1-жылдын 31-декабрына карата финансылык абалы жөнүндө отчеттон, жыйынды кирешелер жөнүндө отчеттон, менчик капиталындагы өзгөрүүлөр жөнүндө отчеттон жана көрсөтүлгөн датага карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчеттон турган ABC (Ишкана) ишканасынын финансылык отчеттуулугуна аудит, ошондой эле эсеп саясатынын негизги абалдарынын мазмунун кошкондо финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдү жүргүздүк.

Биздин оюбузча, тиркелген финансылык отчеттуулук бардык олуттуу мамилелерде 20X1-жылдын 31-декабрына карата Ишканын финансылык абалын (же финансылык абалы жөнүндө), ошондой эле, Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) ылайык, көрсөтүлгөн күндө аяктаган жыл үчүн анын финансылык натыйжалуулугун (же финансылык натыйжалуулугу жөнүндө) жана акча каражаттарынын агымдарын туура чагылдырат (же *анык жана ишенимдүү түшүнүк берет*).

Пикир билдирүү үчүн негиз

Биз аудитти Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык жүргүздүк. Көрсөтүлгөн стандарттарга ылайык биздин жоопкерчилигибиз андан ары корутундубуздун “*Финансылык отчеттуулуктун аудити боюнча аудитордун жоопкерчилиги*” бөлүмүндө талкууланат. Биз [юрисдикциянын аталышы] боюнча финансылык отчеттуулуктун аудитине карата колдонулуучу этикалык талаптарга ылайык Ишканадан көз каранды эмеспиз жана ушул талаптарга ылайык башка этикалык милдеттерибизди аткардык. Биз алган аудитордук далилдер биздин пикирибизди билдирүүнүн негизин камсыз кылуу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат.

Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө карата олуттуу айкын эместик

Финансылык отчеттуулуктун XXX эскертүүсүнө көңүл бурабыз, анда 20X1-жылдын 31-декабрында аяктаган жыл ичинде Ишкана ZZZ суммасында таза чыгым тарткан жана бул күнгө карата Ишканын учурдагы милдеттенмелери анын активдеринин жалпы суммасынан YYYга ашып кеткен. 6-эскертүүдө белгиленгендей, бул окуялар же шарттар 6-эскертүүдө баяндалган башка маселелер

³ Эгерде "Башка мыйзамдык жана ченемдик укуктук актыларга ылайык отчет" деген экинчи кошумча аталышы колдонулбаса, "Финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыгы боюнча корутунду" кошумча аталышы талап кылынбайт.

менен бирге Ишкананын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө маанилүү шектенүүлөрдү жараткан олуттуу айкын эместик бар экендигин көрсөтүп турат. Биз бул маселе боюнча эч кандай модификацияланган пикирди билдирбейбиз.

Аудиттин негизги маселелери

Аудиттин негизги маселелери – бул, биздин кесипкөй ой жүгүртүүбүзгө ылайык, учурдагы мезгилге финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн абдан маанилүү болгон маселелер. Бул маселелер биздин бүтүндөй финансылык отчеттуулугубуздун аудитинин контекстинде жана бул отчет боюнча пикирибизди түзүүдө каралган, биз бул маселелер боюнча өзүнчө пикир билдирбейбиз. *"Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө карата олуттуу айкын эместик"* бөлүмүндө баяндалган маселеге кошумча катары биз төмөнкү маселелерди, биздин корутундуда билдирүүгө зарыл болгон маалыматты аудиттин негизги маселелери катары аныктадык.

[701 АЭСке ылайык аудиттин ар бир негизги маселесинин сыпаттамасы.]

Башка маалымат [же зарыл болсо башка аталыш, мисалы «Финансылык отчеттуулуктан жана алар боюнча аудитордун корутундусунан башка маалыматтар»]

[АЭС 720да (кайра каралган) камтылган корутунду түзүүнүн талаптарына ылайык корутунду түзүү – АЭС 720нын (кайра каралган) 2-тиркемесинде 1-мисалды караңыз.]

Финансылык отчеттуулук үчүн жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактардын жоопкерчилиги⁴

[АЭС 700гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1- мисалды караңыз.]⁵

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

[АЭС 700гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1- мисалды караңыз.]⁵

Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет

[АЭС 700гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.]

Жыйынтыгында көз карандысыз аудитордун ушул аудиттик корутундусун чыгарган аудит боюнча тапшырманын жетекчиси – [аты-жөнү].

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук ишкананын атынан, аудитордун атынан же экөөнүн тең атынан кол коюу]

[аудитордун дареги]

[Күнү]

⁴ Бул мисалдагы аудитордук отчеттордун текстиндеги "жетекчилик" жана "корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар" терминдери белгилүү бир юрисдикциянын укуктук жөнгө салууларына ылайык башка терминдерге алмаштырылуусу талап кылынышы мүмкүн.

⁵ АЭС 700 (кайра каралган) 34 жана 39-пункттарынын талаптарына ылайык бардык ишканалардын аудитордук корутундусу финансылык отчеттуулукка жооптуу адамдардын тиешелүү жоопкерчиликтерин жана ишмердүүлүктү үзгүлтүксүз улантууга карата аудитордун жоопкерчилигин камтыган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө баяндалышты камтышы керек.

2-мисал. Олуттуу айкын эместик болгондо жана финансылык отчеттуулуктагы маалыматты адекваттуу эмес ачын көрсөтүүдөн улам олуттуу бурмалоолор камтылган учурда коюлган шарты бар билдирилүүчү пикир

Аудитордук корутундунун ушул мисалынын максаттары үчүн төмөнкүдөй жагдайлар болжолдонот:

- **Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугунун толук топтомуна аудит жүргүзүлдү. Бул аудит топтун аудити болуп саналбайт (башкача айтканда, АЭС 600 колдонулбайт).**
- **Финансылык отчеттуулук ишкананын жетекчилиги тарабынан ФОЭСке (жалпы багыттагы концепция) ылайык даярдалган.**
- **Аудитордук тапшырманын шарттары АЭС 210го ылайык финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.**
- **Аудитке ушул юрисдикцияда кабыл алынган тиешелүү этикалык талаптар колдонулат.**
- **Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор жыйынтыгында ишкана өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө маанилүү шектенүүлөр жаралышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар деген тыянакка келди. Финансылык отчеттуулукка ҮҮ эскертүүсүндө тартылган каржылоонун көлөмү, каржылоо жөнүндө макулдашуунун жарактуулук мөөнөттөрүнүн аяктоо күнү жана тартылган каржылоонун жалпы суммасы көрсөтүлгөн; бирок, финансылык отчеттуулук кайра каржылоо таасиринин же мүмкүнчүлүктөрдүн сыпаттамасын камтыбайт жана жагдайды олуттуу айкын эместиктин бар экендигин күбөлөндүрүүчү катары мүнөздөбөйт.**
- **Финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместик жөнүндө маалыматтын адекваттуу түрдө ачылбагандыгынан улам олуттуу бурмалоолор камтылган. Аудитор бул маалыматтын адекваттуу эмес ачылышынын финансылык отчеттуулукка тийгизген таасири финансылык отчеттуулук үчүн олуттуу, бирок бардыгын камтыбайт деген тыянакка келгендиктен коюлган шарты бар пикир айтылды.**
- **Аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымат АЭС 701ге ылайык билдирилди.**
- **Аудитор бардык башка маалыматтарды аудитордук корутундунун күнүнө чейин алган жана бириктирилген финансылык отчеттуулук жөнүндө терс пикирин билдирүүгө**

негиз болгон маселе башка маалыматтарга да таасирин тийгизет.

- **Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөл жүргүзгөн адамдар финансылык отчеттуулукту даярдоого жооптуу болуп саналбайт.**
- **Финансылык отчеттуулуктун аудитинен тышкары, аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү милдеттерине ээ.**

КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРДУН АУДИТОРДУК КОРУТУНДУСУ

ABC ишканасынын акционерлерине [же башка тиешелүү дарек]

Финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыгы боюнча корутунду⁶

Коюлган шарты бар пикир

Биз 20X1-жылдын 31-декабрына карата финансылык абалы жөнүндө отчеттон, жыйынды кирешелер жөнүндө отчеттон, өздүк капиталындагы өзгөрүүлөр жөнүндө отчеттон жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчеттон турган ABC (Ишкана) ишканасынын финансылык отчеттуулугуна аудит, ошондой эле эсеп саясатынын негизги абалдарынын мазмунун кошкондо финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдү жүргүздүк.

Биздин оюбузча, биздин корутундунун “*Коюлган шарты бар пикир үчүн негиздер*” бөлүмүндө көрсөтүлгөн толук ачып көрсөтүлбөгөн маалыматты кошпогондо, тиркелген финансылык отчеттуулук бардык олуттуу мамилелерде 20X1-жылдын 31-декабрына карата Ишканын финансылык абалын (же финансылык абалы жөнүндө), ошондой эле, Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) ылайык, көрсөтүлгөн күндө аяктаган жыл үчүн анын финансылык натыйжалуулугун (же финансылык натыйжалуулугу жөнүндө) жана акча каражаттарынын агымын (же агымдары) туура чагылдырат (же *анык жана ишенимдүү түшүнүктү берет*).

Коюлган шарты бар пикир үчүн негиздер

ҮҮ эскертүүсүндө белгиленгендей, Ишканын каржылоону тартуу келишиминин мөөнөтү бүтөт жана карыздын суммасы 20X2-жылдын 19-мартында төлөнүүгө тийиш. Ишкана шарттарды кайра кароо жөнүндө сүйлөшүүлөрдү жүргүзө алган жок же алмаштыруу үчүн каражат ала алган жок. Бул жагдай Ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө маанилүү шектенүүлөрдү жараткан олуттуу айкын эместик бар экендигин

⁶ Эгерде "Башка мыйзамдык жана ченемдик укуктук актыларга ылайык отчет" деген экинчи кошумча аталышы колдонулбаса, "Финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыктары боюнча корутунду" кошумча аталышы талап кылынбайт

көрсөтүп турат. Бул маселе боюнча финансылык отчеттуулукта ачып көрсөтүлгөн маалымат адекваттуу болуп саналбайт.

Биз аудитти Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык жүргүздүк. Көрсөтүлгөн стандарттарга ылайык биздин жоопкерчилигибиз андан ары корутундубуздуң “*Финансылык отчеттуулуктун аудити боюнча аудитордун жоопкерчилиги*” бөлүмүндө талкууланат. Биз [юрисдикциянын аталышы] боюнча финансылык отчеттуулуктун аудитине карата колдонулуучу этикалык талаптарга ылайык Ишканадан көз каранды эмеспиз жана ушул талаптарга ылайык башка этикалык милдеттерибизди аткардык. Биз алган аудитордук далилдер биздин коюлган шарты бар пикирибизди билдирүүнүн негизин камсыз кылуу үчүн жетиштүү жана ылайыктуу болуп саналат.

Башка маалымат [же зарыл болсо башка аталыш, мисалы «Финансылык отчеттуулуктан жана алар боюнча аудитордун корутундусунан башка маалыматтар»]

[АЭС 720га (кайра каралган) камтылган корутунду түзүүнүн талаптарына ылайык корутунду түзүү – АЭС 720нын (кайра каралган) 2-тиркемесинде 6-мисалды караңыз. 6-мисалдагы “Башка маалыматтар” бөлүмүнүн акыркы пункту башка маалыматтарга да таасир берүүчү коюлган шарты бар пикирлерди билдирүү үчүн негиз болгон конкреттүү маселелердин сыпатталышын камтып туруу үчүн кайра иштелип чыгат.]

Аудиттин негизги маселелери

Аудиттин негизги маселелери – бул, биздин кесипкөй ой жүгүртүүбүзгө ылайык, учурдагы мезгилге финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн абдан маанилүү болгон маселелер. Бул маселелер биздин бүтүндөй финансылык отчетубуздуң аудитинин контекстинде жана бул отчет боюнча пикирибизди түзүүдө каралган, биз бул маселелер боюнча өзүнчө пикир билдирбейбиз. “*Коюлган шарты бар пикир үчүн негиздер*” бөлүмүндө баяндалган маселеге кошумча катары биз төмөнкү маселелерди, биздин корутундуда билдирүүгө зарыл болгон маалыматты аудиттин негизги маселелери катары аныктадык.

[701 АЭСке ылайык аудиттин ар бир негизги маселесинин сыпаттамасы.]

Финансылык отчеттуулук үчүн жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын жоопкерчилиги⁷

[700 АЭСке (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – 700 АЭСтеги (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.⁸]

⁷ Же конкреттүү юрисдикциядагы мыйзамдык базаның контекстинде башка ылайыктуу термин

⁸ АЭС 700 (кайра каралган) 34 жана 39-пункттарынын талаптарына ылайык бардык ишканалардын аудитордук корутундусу финансылык отчеттуулукка жооптуу адамдардын

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги
[АЭС 700гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү –АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.⁸]

Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет

[АЭС 700гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү –АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.]

Жыйынтыгында көз карандысыз аудитордун ушул аудиттик корутундусун чыгарган аудит боюнча тапшырманын жетекчиси – [аты-жөнү].

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук ишкананын атынан, аудитордун атынан же аудитордук ишкананын атынан жана аудитордун атынан кол коюу]

[Аудитордун дареге]

[Date]

[Күнү]

тиешелүү жоопкерчиликтерин жана ишмердүүлүктү үзгүлтүксүз улантууга карата аудитордун жоопкерчилигин камтыган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө баяндалышты камтышы керек.

3-мисал. Олуттуу айкын эместик болгондо жана эгер ал жөнүндө маалымат финансылык отчеттуулукта ачып көрсөтүлбөгөн учурда билдирилүүчү терс пикир

- **Аудитордук корутундунун мисалынын максаттары үчүн төмөнкүдөй жагдайлар болжолдонот:**
- **Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугунун толук топтомуна аудит жүргүзүлдү. Бул аудит топтун аудити болуп саналбайт (башкача айтканда, АЭС 600 колдонулбайт).**
- **Финансылык отчеттуулук ишкананын жетекчилиги тарабынан ФОЭСке (жалпы багыттагы концепция) ылайык даярдалган.**
- **Аудитордук тапшырманын шарттары АЭС 210го ылайык финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.**
- **Аудитке ушул юрисдикцияда кабыл алынган тиешелүү этикалык талаптар колдонулат.**
- **Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор жыйынтыгында ишкана өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө маанилүү шектенүүлөр жаралышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар жана Ишкана банкроттукту жарыялоо жөнүндө маселени карап жатат деген тыянакка келди. Финансылык отчеттуулукта олуттуу айкын эместиктер жөнүндө ачып көрсөтүүгө тиешелүү маалымат камтылган эмес. Мындай маалыматты финансылык отчеттуулукка кошпой коюу олуттуу жана бардык жагынан таасирин тийгизгендигине байланыштуу терс пикир билдирилди.**
- **Аудитордон АЭС 701ге ылайык аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалыматты билдирүү талап кылынбайт жана ал кандайдыр бир башка себептер боюнча мындай чечим чыгарган эмес.**
- **Аудитор бардык башка маалыматтарды аудитордук отчеттун күнүнө чейин алган жана бириктирилген финансылык отчеттуулук жөнүндө терс пикирин билдирүүгө негиз болгон маселе башка маалыматтарга да таасирин тийгизет.**
- **Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөл жүргүзгөн адамдар финансылык отчеттуулукту даярдоого жооптуу адамдар болуп саналбайт.**

- **Финансылык отчеттуулуктун аудитинен тышкары, аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү милдеттерине ээ.**

КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРДУН АУДИТОРДУК КОРУТУНДУСУ

ABC ишканасынын акционерлерине [же башка тиешелүү даректелүүчү]

Финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыгы боюнча корутунду⁹

Терс пикир

Биз 20X1-жылдын 31-декабрына карата финансылык абалы жөнүндө отчеттон, жыйынды кирешелер жөнүндө отчеттон, менчик капиталындагы өзгөрүүлөр жөнүндө отчеттон жана көрсөтүлгөн датага карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчеттон турган ABC ишканасынын (Ишкана) финансылык отчеттуулугуна аудит, ошондой эле эсеп саясатынын негизги абалдарынын мазмунун кошкондо финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдү жүргүздүк.

Биздин оюбузча, биздин корутундунун *“Терс пикирди билдирүү үчүн негиздер”* бөлүмүндө көрсөтүлгөн маалыматтын кошулбагандыгына байланыштуу, тиркелген финансылык отчеттуулук бардык олуттуу мамилелерде 20X1-жылдын 31-декабрына карата Ишканын финансылык абалын (же финансылык абалы жөнүндө), ошондой эле, Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) ылайык, көрсөтүлгөн күндө аяктаган жыл үчүн анын финансылык натыйжалуулугун (же финансылык натыйжалуулугу жөнүндө) жана акча каражаттарынын агымын (же агымдары жөнүндө) туура чагылдырат (же *анык жана ишенимдүү түшүнүктү берет*).

Терс пикирди билдирүү үчүн негиздер

Ишканын каржылоону тартуу келишиминин мөөнөтү бүттү жана карыздын суммасы 20X1-жылдын 31-декабрында төлөнүүгө тийиш болгон. Ишкана шарттарды кайра кароо жөнүндө сүйлөшүүлөрдү жүргүзө алган жок же алмаштыруу үчүн каражат ала алган жок, жана ал банкроттук жол-жоболорун демилгелөө жөнүндө маселени карап жатат. Бул жагдай Ишканын ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу мүмкүнчүлүгүнө маанилүү шектенүүлөрдү жараткан олуттуу аныкталбаган кырдаал бар экендигин көрсөтүп турат. Бул маселе боюнча финансылык отчеттуулукта ачып

⁹ Эгерде "Башка мыйзамдык жана ченемдик укуктук актыларга ылайык отчет" деген экинчи кошумча аталышы колдонулбаса, "Финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыктары боюнча корутунду" кошумча аталышы талап кылынбайт.

көрсөтүлгөн маалымат адекваттуу болуп саналбайт.

Биз аудитти Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык жүргүздүк. Көрсөтүлгөн стандарттарга ылайык биздин жоопкерчилигибиз андан ары корутундубузду “*Финансылык отчеттуулуктун аудити боюнча аудитордун жоопкерчилиги*” бөлүмүндө талкууланат. Биз [юрисдикциянын аталышы] боюнча финансылык отчеттуулуктун аудитине карата колдонулуучу этикалык талаптарга ылайык Ишканадан көз каранды эмеспиз жана ушул талаптарга ылайык башка этикалык милдеттерибизди аткардык. Биз алган аудитордук далилдер биздин терс пикирибизди билдирүүнүн негизин камсыз кылуу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат.

Башка маалымат [же зарыл болсо башка аталыш, мисалы «Финансылык отчеттуулуктан жана алар боюнча аудитордун корутундусунан башка маалыматтар»]

[720 АЭСте (кайра каралган) камтылган корутунду түзүүнүн талаптарына ылайык корутунду түзүү – 720 АЭСке (кайра каралган) 2-тиркемесинде 7-мисалды караңыз. 7-мисалдын “Башка маалымат” бөлүмүндөгү акыркы пункту башка маалыматтарга таасир берүүчү жана терс пикирлерди билдирүү үчүн негиз болгон белгилүү бир маселенин сыпатталышына байланыштуу такталат.]

Жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жоопт берүүчү жактардын финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчилиги¹⁰

[АЭС 700гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.¹¹]

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

[АЭС 700ге (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.]

Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет

[АЭС 700 гө (кайра каралган) ылайык корутунду түзүү – АЭС 700дөгү (кайра каралган) 1-мисалды караңыз.]

¹⁰ Же конкреттүү юрисдикциядагы мыйзамдык базанын контекстинде башка ылайыктуу термин

¹¹ АЭС 700 (кайра каралган) 34 жана 39-пункттарынын талаптарына ылайык бардык ишканалардын аудитордук корутундусу финансылык отчеттуулукка жооптуу адамдардын тиешелүү жоопкерчиликтерин жана ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга карата аудитордун жоопкерчилигин камтыган ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө баяндалышты камтышы керек.

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук ишкананын атынан, аудитордун атынан же аудитордук ишкананын атынан жана аудитордун атынан кол коюу]

[Аудитордун дареге]

[Күнү]